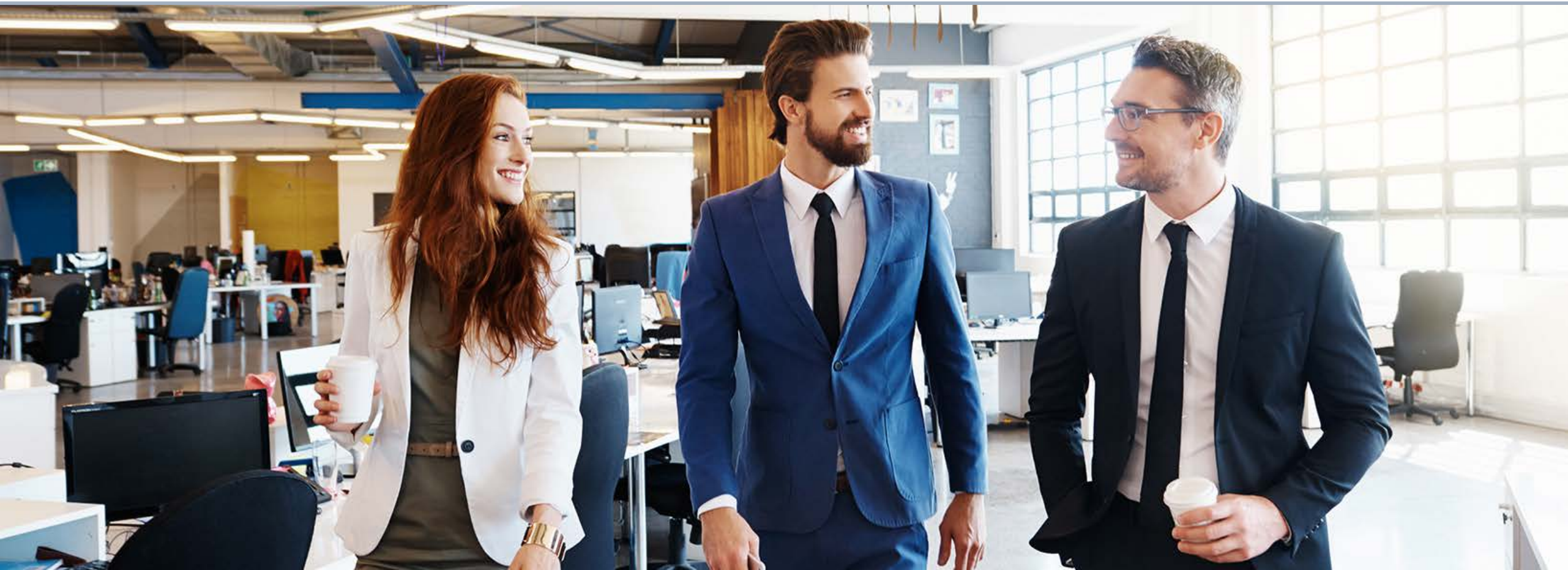

Accountantsverslag 2017

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

28 juni 2018

Aan de raad van de gemeente
Hardinxveld-Giessendam
T.a.v. mevrouw Van Der Ploeg,
raadsgriffier, raadsgriffier
Postbus 175
33670 AD Hardinxveld-Giessendam

Rotterdam, 28 juni 2018
Kenmerk: MS/EdG/RA

Ter informatie: De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudspagina interactief. Aan de hand van de menustructuur kan door het document genavigeerd worden. Via een klik op het BDO-logo gaat u steeds één stap terug in de menustructuur totdat u uiteindelijk weer in het hoofdmenu (de inhoudsopgave) uitkomt.

Geachte leden van de raad,

Wij hebben de jaarrekening 2017 van de gemeente Hardinxveld-Giessendam (hierna te noemen 'gemeente') gecontroleerd. Zoals afgesproken in onze opdrachtbevestiging d.d. 18 april 2018, ontvangt u hierbij ons accountantsverslag 2017. In dit verslag hebben we de belangrijkste bevindingen en conclusies van de jaarrekeningcontrole opgenomen.

Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij afgestemd met de portefeuillehouder Financiën. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers van de gemeente bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle.

Wij hopen u met dit verslag van dienst te zijn. Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om een nadere toelichting op de inhoud te geven.

Met vriendelijke groet,
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

C.M. Steehouwer MSc RA

Inhoudsopgave

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

1. Dashboard accountantscontrole

2. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

3. Resultaat en financiële positie

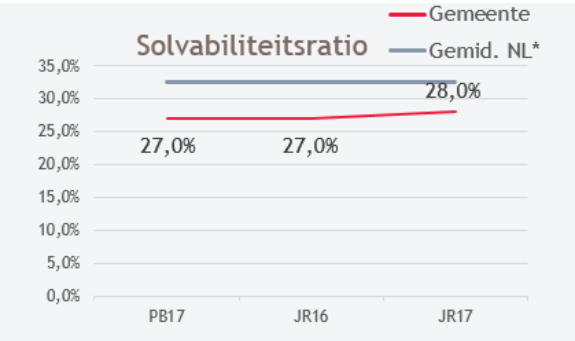
4. Belangrijkste bevindingen

Bijlagen

1. Dashboard accountantscontrole

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Strekking controleverklaring	Top 4 aandachtspunten voor 2018	Resultaat 2017												
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken ten aanzien van de getrouwheid. Voor rechtmatigheid zijn wij voornemens een verklaring met beperking af te geven. ▪ Onzekerheid Sia regeling D9 € 50.402. Voor het overige hebben geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage. ▪ De WNT moet op enkele punten worden aangepast, inclusief herstel van diverse onvolkomenheden in de verantwoording 2016. ▪ Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening. ▪ Ongecorrigeerde controleverschillen blijven onder de goedkeuringstolerantie voor wat betreft de getrouwheid. De rechtmatigheidsfouten overschrijden onze goedkeuringstolerantie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversie data naar Drechtsteden ▪ Borgen en vergoten kennis financiële en IC functie ▪ Onderscheid kosten Blauwe Zoom actieve deel en passieve deel ▪ Naleving Europese aanbestedingsregels	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het resultaat van de gemeente Hardinxveld-Giessendam over het jaar 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 1,4 miljoen voordelig. ▪ De gemeente heeft op pagina 161 tot en met 187 van de jaarrekening de belangrijkste verschillen tussen begroting en realisatie toegelicht.												
Belangrijkste bevindingen	Ontwikkeling grondexploitatie	Uw financiële positie vergeleken												
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Verliesvoorziening Blauwe Zoom en voorziening frictiekosten € 0,1 miljoen te hoog verantwoord ▪ Lasten sociaal domein voor € 103.000 onjuist verantwoord, onzekerheden prestatielevering € 393.000 ▪ Fouten Europese aanbestedingen € 540.329, zie paragraaf 2.2. voor een nadere toelichting hierover ▪ Onzekerheid belastingvordering € 127.850. ▪ Dotaties aan reserve zonder raadsbesluit € 133.888 ▪ Overschrijding investeringskredieten € 33.000	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Voor de actieve grondexploitatie Blauwe Zoom is een verliesvoorziening opgenomen van € 2,1 miljoen. Wij achten deze schattingen aanvaardbaar, afgezien van hiernaast genoemd beperkt verschil. ▪ Voor het project Morgenslag worden de laatste gronden in 2018 uitgegeven, de schattingen voor dit project zijn aanvaardbaar ▪ Voor het project Gemeentehaven worden nog beperkt werkzaamheden uitgevoerd, de schattingen zijn aanvaardbaar.	 <table border="1"><caption>Solvabiliteitsratio</caption><thead><tr><th>Periode</th><th>Gemeente</th><th>Gemid. NL*</th></tr></thead><tbody><tr><td>PB17</td><td>27,0%</td><td>27,0%</td></tr><tr><td>JR16</td><td>27,0%</td><td>27,0%</td></tr><tr><td>JR17</td><td>28,0%</td><td>27,0%</td></tr></tbody></table>	Periode	Gemeente	Gemid. NL*	PB17	27,0%	27,0%	JR16	27,0%	27,0%	JR17	28,0%	27,0%
Periode	Gemeente	Gemid. NL*												
PB17	27,0%	27,0%												
JR16	27,0%	27,0%												
JR17	28,0%	27,0%												

* Betreft gemeenten met minder dan 25.000 inwoners

2. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

2.1 De jaarrekening is getrouw

2.2 Beperking voor rechtmatigheid

2.3 Top 4 aandachtspunten 2018

2.1 Controleverschillen getrouwheid

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

De jaarrekening 2017 is getrouw

Naar aanleiding van de uitgevoerde controle hebben wij een aantal bevindingen geconstateerd. Een deel van deze bevindingen heeft (vooralsnog) niet geleid tot aanpassing van de jaarrekening. In onderstaand overzicht en de hierna volgende pagina wordt op deze bevindingen nader ingegaan. In het vervolg van dit verslag komen wij ook nog terug op de door de gemeente doorgevoerde correcties naar aanleiding van de controle.

Controleverschillen 2017 getrouwheid				
Nummer	Omschrijving	Betreft post/toelichting	Fouten	Onzekerheden
1	Verliesvoorziening grex Blauwe Zoom te hoog	Vorraden	42.503	
2	Kosten 2018 gedoteerd aan voorziening frictiekosten	Voorzieningen	56.043	
3	Onzekerheid belastingvordering	BTW		127.850
4	Wmo Zin en Wmo PGB	Wmo	103.000	393.000
5	Presentatiefout voorziening	diverse		
	Totaal		201.546	520.850
	Materialiteit (1% voor fouten / 3% voor onzekerheden)		€ 476.000	€ 1.428.000
	Performance materialiteit (65% van de materialiteit)		€ 309.400	
	Door de raad vastgestelde rapporteringstolerantie		€ 100.000	€ 100.000

2.1 Controleverschillen getrouwheid

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Toelichting controle- verschillen

1. Verliesvoorziening grondexploitaties Blauwe Zoom (€ 42.503)

In de grondexploitatie van de Blauwe Zoom zitten enkele kosten die niet (volledig) meer benodigd zijn, hierdoor is de verliesvoorziening te hoog voor een bedrag van € 42.503.

2. Kosten 2018 gedoteerd aan de voorziening frictiekosten (€ 56.043)

Diverse kosten die betrekking hebben op 2018 zijn gedoteerd aan de voorziening frictiekosten in verband met de toetreding tot de Drechtsteden. Het betreft reguliere exploitatiekosten 2018 waardoor deze niet aan de voorziening mogen worden toegerekend. Hierdoor is de voorziening € 56.043 te hoog verantwoord.

3. Onzekerheid belastingvordering (€ 127.850)

Een belastingvordering die de gemeente heeft voor de bouw van de Rehobothschool is door de hoge raad afgewezen. Deze vordering dient te worden afgeboekt. De gemeente heeft de vordering niet afgeboekt, maar geeft aan nu de overdrachtsbelasting te willen verhalen op de fiscus. De overdrachtsbelasting is echter nog niet gevorderd van de fiscus. De gemeente beschikt niet over nadere correspondentie tussen gemeente en de fiscalist en de belastingdienst. Daarmee is de belastingvordering onzeker.

4. Wmo (€ 103.000)

Uit de controle van de Wmo blijkt dat de lasten onjuist zijn verantwoord voor een bedrag van € 103.000. Daarnaast blijkt dat voor € 229.000 de prestatielevering niet kon worden vastgesteld.

Ten aanzien van de PGB's voor Wmo blijkt dat de prestatie niet kon worden vastgesteld voor een bedrag van € 164.000. Daarmee komen de totale onzekerheden voor Wmo uit op € 393.000.

5. Presentatiefout voorziening

De in de jaarrekening opgenomen pensioenvoorziening betreft een door de gemeente ontvangen bedrag vanuit de verzekeraar. Deze dient als vooruitontvangen bedrag op de balans gepresenteerd te worden.

6. WNT

De WNT verantwoording zoals opgenomen in de concept jaarrekening bevat nog enkele aan te passen details, inclusief enkele aanpassingen met betrekking tot 2016. Deze aanpassingen zijn onderhanden bij de ambtelijke organisatie. Na aanpassing beïnvloedt dit niet meer ons oordeel.

2.2 Beperking voor rechtmatigheid

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Controle-
verschillen
rechtmatigheid

Uit de controle blijken de volgende rechtmatigheidsfouten

Rechtmatigheidsfouten				
Nummer	Omschrijving	Betreft post/toelichting	Fouten	Onzekerheden
1	Getrouwheidsfouten gesaldeerd per post	diverse	201.546	520.850
2	Dotaties reserves zonder raadsbesluit	reserves	133.888	
3	Begrotingsrechtmatigheid investeringskredieten	investeringen	33.000	
4	Europees aanbesteden (minimaal)	Europees aanbesteden	540.329	
	Totaal		908.763	520.850
	Materialiteit (1% voor fouten / 3% voor onzekerheden)		€ 476.000	€ 1.428.000
	Performance materialiteit (65% van de materialiteit)		€ 309.400	
	Door de raad vastgestelde rapporteringstolerantie		€ 100.000	€ 100.000

2.2 Beperking voor rechtmatigheid

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Toelichting onrechtmatig- heden

Kredietoverschrijdingen in het kader van begrotingsrechtmatigheid

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid hebben wij tevens de lastenoverschrijdingen op investeringskredieten beoordeeld om vast te stellen of de gerealiseerde uitgaven binnen de door de gemeenteraad geautoriseerde begroting zijn gebleven. Uit deze analyse blijkt dat op diverse investeringskredieten sprake is van een overschrijding van de door de gemeenteraad vastgestelde investeringskredieten. Gezien het hierbij gaat om kostenoverschrijdingen op activeerbare activiteiten (investeringen) waarvan de gevolgen voornamelijk zichtbaar worden via hogere afschrijvings- en financieringslasten in het jaar van investeren, is geanalyseerd wat de hoogte is van enkel de kredieten per beleidsterrein met per saldo een lastenoverschrijding. Op basis van deze analyse komen wij tot een fout inzake begrotingsrechtmatigheid van circa € 33.000. Deze overschrijdingen tellen wel mee voor ons rechtmatigheidsoordeel.

Aanbestedingen

In het kader van de rechtmatigheidscontrole hebben wij de juiste toepassing de Europese aanbestedingsrichtlijnen gecontroleerd aan de hand van een zogenaamde inkoopanalyse. Naar aanleiding van deze inkoopanalyse hebben wij lasten uit hoofde van een aantal contracten als onrechtmatig meegewogen in ons oordeel, het betreft een totaalbedrag van € 540.329:

- Contract inzake onderhoud en updates software applicaties € 337.882
- Contract inzake inhuur van personeel € 89.739
- Contracten voor afgesloten verzekeringen € 112.708

Rechtmatigheidsfouten dotaties reserves

Aan de bestemmingsreserve Budgetoverheveling (onderdeel maatschappelijke agenda) is een bedrag gedoteerd van € 24.888 hiervoor ontbreekt een raadsbesluit. Aan de bestemmingsreserve toetreding Drechtsteden is € 109.000 gedoteerd waarvoor eveneens een raadsbesluit ontbreekt.

2.2 Beperking voor rechtmatigheid

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Begrotingsrecht- matigheid

Lastenoverschrijdingen in het kader van begrotingsrechtmatigheid

In totaal heeft uw gemeente circa € 38,1 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover circa € 42,7 miljoen aan werkelijke lasten in 2017. Dit is in totaal een onderschrijding van 4,6 miljoen (12%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 35,7 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 42,5 miljoen aan werkelijke baten in 2017. In totaal gaat het om een hogere realisatie van baten van € 6,8 miljoen (16%). Naast het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2017 is er per saldo circa € 1,6 miljoen aan de reserves onttrokken zodat het gerealiseerde resultaat € 1,4 miljoen positief bedraagt.

De gemeenteraad autoriseert de begroting en stelt de kaders voor het college vast. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid binnen de gestelde begroting. Begrotingsafwijkingen dienen tijdig gesignaleerd en gerapporteerd te worden aan de gemeenteraad. Bij begrotingsoverschrijdingen die niet gedurende het jaar zijn voorgelegd aan de gemeenteraad is formeel sprake van een onrechtmatigheid. Echter hoeven deze overschrijdingen niet altijd te worden meegewogen in het accountantsoordeel bijvoorbeeld indien de overschrijding geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerd opbrengsten of overschrijdingen bij open-einde regelingen. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten zijn de begrotingsoverschrijdingen nader weergegeven en geanalyseerd.

Bij het vaststellen van de jaarstukken door de gemeenteraad worden de overschrijdingen op programma 5 ondernemen en bedrijvigheid, programma 7 samenleven, programma 8 werk en inkomen en programma 12 woonomgeving alsnog door de gemeenteraad geautoriseerd. Vooruitlopend op deze autorisatie hebben wij de begrotingsoverschrijdingen niet meegewogen in ons rechtmatigheidsoordeel.

2.3 Top 4 aandachtspunten voor 2018

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

<p>1. Conversie data naar Drechtsteden</p>	<p>Conversie data naar Drechtsteden Met de toetreding naar de Drechtsteden is het van belang dat de beginbalans op een juiste manier wordt ingelezen en de data in de verschillende (sub) systemen correct overgaan naar de applicaties die bij de GR Drechtsteden in beheer zijn. In 2018 zal vastgesteld moeten worden dat geen verlies van data heeft plaatsgevonden en dat het inlezen van de beginbalans en brongegevens correct heeft plaatsgevonden.</p>
<p>2. Borgen en vergoten kennis financiële en IC functie</p>	<p>Borgen en vergoten kennis financiële en IC functie Met de toetreding naar de GR Drechtsteden is een deel van de medewerkers in de financiële functie (inclusief de VIC functie) niet meer werkzaam bij de gemeente. Dit heeft tot gevolg dat een groot deel van de uit te voeren werkzaamheden belegd wordt bij een beperkt aantal medewerkers. Wij vragen uw aandacht voor het borgen en vergroten van de kennis van de medewerkers in de financiële functie. De gemeente is momenteel kwetsbaar en erg afhankelijk van een beperkt aantal personen.</p>
<p>3. Onderscheid kosten Blauwe Zoom actieve deel en passieve deel</p>	<p>Onderscheid kosten Blauwe Zoom actieve deel en passieve deel Het project Blauwe Zoom bevat een gemeentelijke grondexploitatie en een deel wordt uitgevoerd in de GEM De Blauwe Zoom. Voor de GEM wordt gewerkt met een constructie die bij de gemeente tot uitdrukking komt in een passieve grondexploitatie (faciliterend grondbeleid). Wij vragen voor 2018 aandacht voor de toerekening van kosten en opbrengsten op basis van verifieerbare verdeelsleutels.</p>
<p>4. Naleving Europese aanbestedingsregels</p>	<p>Naleving Europese aanbestedingsregels Uit de controle van de naleving van de Europese aanbestedingsvoorschriften blijken enkele bevindingen. Wij vragen de aandacht voor de naleving van de Europese aanbestedingsregels. Wij adviseren de gemeente bij twijfel of een verplichting die wordt aangeaan aanbesteed moet worden informatie in te winnen bij het inkoopbureau van de GR Drechtsteden.</p>

3. Resultaat en financiële positie

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

3.1 Resultaat 2017

3.2 Uw financiële positie vergeleken

3.1 Resultaat 2017

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Resultaat 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 1,4 miljoen positief

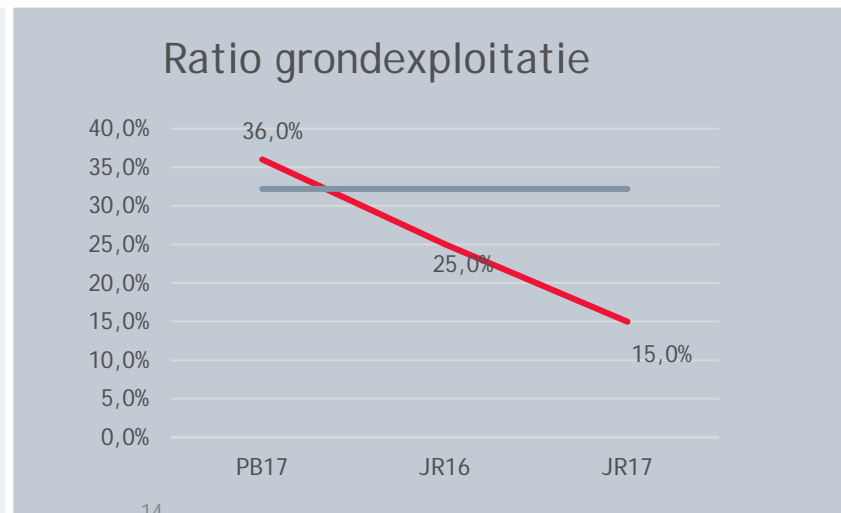
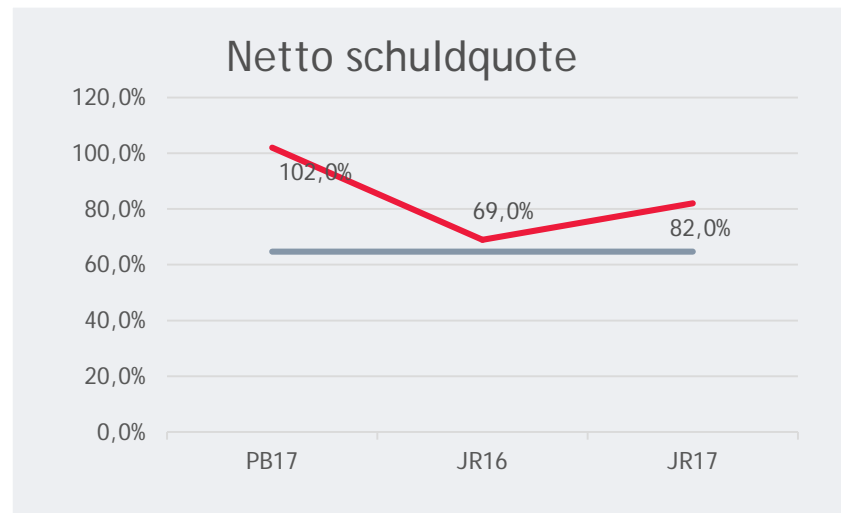
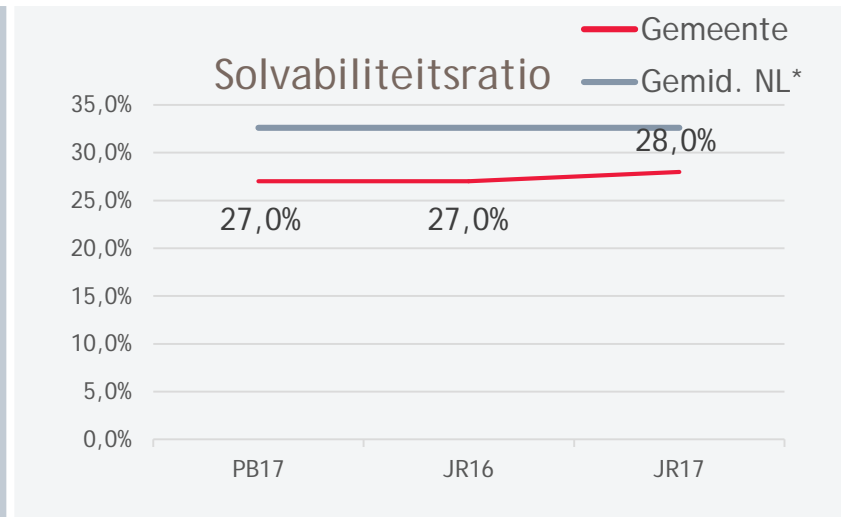
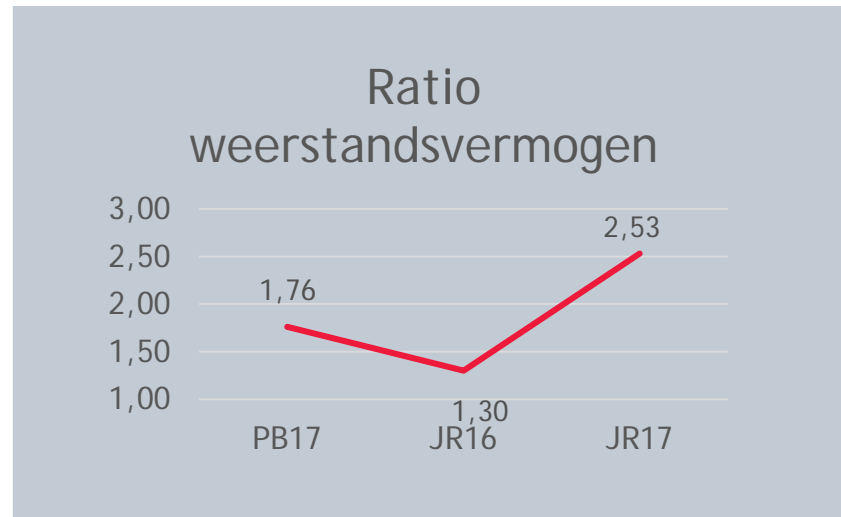
Het resultaat van de gemeente Hardinxveld-Giessendam over het jaar 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 1,4 miljoen voordelig. In het onderstaand overzicht is het resultaat in het kort weergegeven:

Overzicht van baten en lasten 2017			
(alle bedragen in € '000)	Resultaat 2017	Gewijzigde begroting	Δ
Programma 1 Bestuur	3.208	3.394	-186
Programma 2 Leven, reizen en documenten	163	198	-35
Programma 3 Openbare orde en veiligheid	2.008	2.046	-38
Programma 4 Verkeer en Vervoer	1.802	1.938	-136
Programma 5 Ondernemen en bedrijvigheid	-71	-115	44
Programma 6 Scholing	1.413	1.420	-7
Programma 7 Samenleven	1.870	1.779	91
Programma 8 Werk en Inkomen	2.379	2.265	114
Programma 9 Zorg en Welzijn	7.578	8.960	-1.382
Programma 10 Gezondheid en milieu	-544	-542	-2
Programma 11 Bouwen, wonen en gebruiken	-573	113	-686
Programma 12 Woonomgeving	892	822	70
Algemene dekkingsmiddelen	-19.861	-19.909	48
Saldo van baten en lasten	264	2.369	-2.105
Onttrekkingen reserves	6.613	7.224	-611
Dotatie aan reserves	4.972	4.472	500
Resultaat	-1.377	-383	-994

De gemeente heeft op pagina 161 tot en met 187 van de jaarrekening de belangrijkste verschillen tussen begroting en realisatie toegelicht.

3.2 Uw financiële positie vergeleken

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

* De bron voor de gemiddelden NL betreft het gemiddelde over 2016 voor gemeenten in de categorie <25.000 inwoners volgens het dashboard op www.waarstaatjegemeente.nl

3.2 Uw financiële positie vergeleken

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Financiële positie:

Onze rol in relatie tot het weerstandsvermogen en financiële kengetallen

De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Weerstandsvermogen voldoende

Weerstandsvermogen gemeente Hardinxveld-Giessendam is voldoende

In de paragraaf weerstandsvermogen heeft het college een overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bedraagt volgens deze paragraaf € 4,2 miljoen. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de relevante risico's benoemd. De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft op basis van interne berekeningen het totale bedrag aan risico's waaraan de organisatie is blootgesteld bepaald op € 1,7 miljoen. Het weerstandsvermogen van de gemeente Hardinxveld-Giessendam is voldoende te noemen.

Solvabiliteit en netto-schuldquote

De solvabiliteit bedraagt ultimo 2017 28%. Voor de solvabiliteit geldt dat hoe hoger dit percentage is, hoe beter de gemeente in staat is om haar verplichtingen op lange termijn te voldoen. De solvabiliteit van de gemeente Hardinxveld-Giessendam ligt net onder het landelijk gemiddelde over 2016 voor gemeenten in de categorie met minder dan 25.000 inwoners.

De netto schuldquote bedraagt 82%. De netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Zowel de solvabiliteit als de netto-schuldquote laten een positieve ontwikkeling zien ten opzichte van vergelijkbare gemeenten.

Ratio grondexploitatie

Voor de ratio grondexploitatie geldt dat hoe lager deze is, hoe beter. De ratio grondexploitatie van de gemeente Hardinxveld-Giessendam is relatief laag doordat de grondpositie (de waarde van de grond) ten opzichte van de totale baten laag is, de ratio is daarmee beter dan het landelijk gemiddelde van vergelijkbare gemeenten.

4. Belangrijkste bevindingen

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

4.1 Schattingsposten

4.2 Ontwikkeling grondexploitaties

4.3 Sociaal domein

4.1 Schattingsposten

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Inschaling schattingsposten

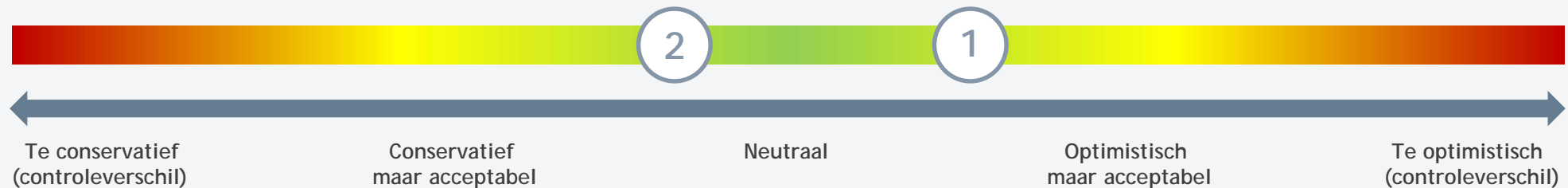
Inherent aan het opmaken van een jaarrekening, is dat het college schattingen moet maken. Bepaalde schattingen zijn van bijzonder belang door hun invloed op de jaarrekening en de waarschijnlijkheid dat toekomstige gebeurtenissen significant afwijken van de verwachtingen van het management.

Een goed inzicht in de jaarrekening vereist kennis van deze posten. Als onderdeel van de controle hebben wij de aanvaardbaarheid van de schattingen beoordeeld. In het hierna opgenomen overzicht hebben wij van de jaarrekeningposten waaraan een belangrijke schatting ten grondslag ligt grafisch weergegeven op welke wijze wij de door het college gebruikte mate van prudentie inschalen. De schaal is daarbij van links naar rechts ingedeeld van (te) optimistisch naar (te) conservatief met de classificatie 'neutraal' in het midden.

De met cijfers weergegeven schattingsposten willen wij in het bijzonder onder de aandacht brengen. Per relevante schattingspost is na het grafische overzicht een tekstuele toelichting opgenomen.

Inschaling schattingsposten:

1. Voorziening debiteuren
2. Waardering grondexploitatie

4.1 Schattingsposten

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Toelichting schattingsposten

1. Voorziening debiteuren (€ 73.000)

De voorziening dubieuze debiteuren wordt bepaald op basis van de statische methode, waarbij afhankelijk van de achtergrond/soort van de debiteur en het aantal dagen dat het openstaande saldo oud is, wordt bepaald of deze opgenomen moet worden in de voorziening. De methodiek is overzichtelijk en goed toepasbaar voor de gemeente Hardinxveld-Giessendam omdat sprake is van een relatief beperkt aantal debiteuren. De hoogte van de voorziening debiteuren is € 61.000.

Voor belastingdebiteuren wordt een voorstel ontvangen van SVHW die de uitvoering van de gemeentelijke belastingtaken in mandaat uitvoert. De verantwoording van SVHW inclusief het debiteurenoverzicht en het deel dat in een voorziening opgenomen moet worden, is voorzien van een controleverklaring van de accountant. De voorziening belastingdebiteuren bedraagt € 12.000.

2. Waardering en verliesvoorziening voor grondexploitaties

De verliesvoorziening voor grondexploitaties wordt door de planeconoom berekend en beoordeeld door de projectleider en de controller. Wij hebben de volgende onderdelen van de totstandkoming van de verliesvoorziening getoetst:

- Parameters
- Grondopbrengsten
- Kosten
- Fasering

Voor een nadere toelichting voor de grondexploitaties en de aanvaardbaarheid voor de schattingen (ten aanzien van de waardering) verwijzen wij naar hoofdstuk 4.2.

4.2 Ontwikkeling grondexploitaties (1/2)

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Toelichting grondexploitaties

Actualisatie en bijstelling grondexploitaties

De grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitatie). Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** inherent gevolg van de economische crisis is dat de verkoopprijzen van woningen en dus van grond onder druk staan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

Deze drie P's zijn tijdens de jaarrekeningcontrole besproken met uw medewerkers. Tijdens deze gesprekken zijn de uitgangspunten kritisch besproken. De grondexploitaties zijn met deze uitgangspunten per 31 december 2017 geactualiseerd. Tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze zijn gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Morgenslag

Deze grondexploitatie betreft een woningbouwlocatie. In 2018 worden de laatste gronden uitgegeven. De belangrijkste resterende schatting betreft het woonrijp maken van het plangebied. Hierbij is naar onze mening een ruime reservering voor onvoorziene kosten opgenomen. Op basis van de voortgang van het project en het geraamde resultaat is ultimo 2017 reeds € 475.000 winst genomen. Wij achten deze inschatting voorzichtig, maar aanvaardbaar.

Gemeentehaven

Deze grondexploitatie betreft de herstructurering van de gemeentehaven. De geplande opbrengsten voor de gronduitgifte zijn gebaseerd op de samenwerkingsovereenkomst die met een scheepswerf is afgesloten. Verder zijn subsidies geraamd van de provincie waarvoor reeds beschikkingen zijn ontvangen. De resterende schatting ziet voornamelijk op de aanleg van de strekdam. Wij vinden deze raming aanvaardbaar.

4.2 Ontwikkeling grondexploitaties (2/2)

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Toelichting grondexploitaties

Blauwe Zoom - Actieve grex

In deze grondexploitatie dienen nog beperkte kosten te worden gemaakt inzake het woonrijp maken van het door de gemeente ontwikkelde plangebied. Verder dienen de gronden die niet door de gemeente zelf zullen worden ontwikkeld nog te worden verkocht aan GEM De Blauwe Zoom. Deze grondprijs is reeds overeengekomen.

Voor de actieve grondexploitatie Blauwe Zoom is een verliesvoorziening opgenomen van € 2,1 miljoen. Wij achten deze schattingen aanvaardbaar.

Blauwe Zoom - Facilitaire grex

In dit onderdeel worden alle kosten verantwoord die de gemeente maakt voor de aanleg van het openbare gebied in de Blauwe Zoom. Deze kosten zullen op basis van het exploitatieplan worden doorbelast aan de huizenkopers in het gebied. Het tekort zal worden verrekend met GEM de Blauwe Zoom waardoor deze facilitaire grex altijd resultaatneutraal zal zijn.

Wij zijn van mening dat de gemaakte afspraken tussen de gemeente en de GEM leiden tot een zeer complexe administratieve uitvoering van het project. Hoewel de risico's binnen dit project zijn verlegd naar de GEM, adviseren wij u om de gekozen werkwijze inclusief de fiscale aspecten nader te laten toetsen.

4.3 Sociaal domein

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Ontwikkeling Serviceorganisatie Jeugd

De gemeente Hardinxveld-Giessendam werkt met de gemeenten in Zuid-Holland-Zuid via de Serviceorganisatie Jeugd (SOJ) samen inzake de uitvoering van de jeugdzorg. De Serviceorganisatie Jeugd is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd (DG&J). De meeste taken zijn aan de SOJ gedelegeerd, alleen de taken van de wijkteams zijn gemandateerd. Bij delegatie ligt de verantwoordelijkheid voor een rechtmatige uitvoering van de taken bij de gemeenschappelijke regeling. Derhalve is de rechtmatigheid van de uitgaven van de SOJ (verantwoordingen zorgaanbieders) is geen onderdeel van ons accountantsoordeel bij de jaarrekening van de gemeente Hardinxveld-Giessendam.

De jaarcijfers van de Serviceorganisatie Jeugd vertonen een resultaat van nihil. Derhalve is geen sprake van aanvullende bijstorting vanuit de gemeente op basis van de bijdrageverordening.

Persoonsgebonden budgetten Jeugd

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de persoonsgebonden budgetten. Facturen van de door de cliënten gecontracteerde zorgaanbieders worden door de SVB betaald. SVB controleert deze facturen (factuur conform contract tussen cliënt en zorgaanbieder en of de gemeente een beschikking heeft verstuurd). De accountant van de SVB heeft onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van de bestedingen van de persoonsgebonden budgetten. Uit deze controle blijken fouten en onzekerheden. Controle op prestatielevering vindt niet door de SVB en/of de accountant van de SVB plaats.

De persoonsgebonden budgetten voor de jeugdzorg zijn via de SOJ aan de SVB betaald. Het resultaat op de persoonsgebonden budgetten is onderdeel van het resultaat van de SOJ. Omdat de uitvoering van de jeugdzorg aan de SOJ is gedelegeerd, heeft het accountantsoordeel van de accountant van de SVB geen gevolgen voor het accountantsoordeel bij de jaarrekening 2017 van de gemeente Hardinxveld-Giessendam voor wat betreft de Persoonsgebonden budgetten Jeugd.

Wmo en PGB

De gemeente voert zelf de Wmo uit. Uit de controle van de lasten voor Wmo en PGB's voor Wmo blijkt dat de lasten te laag zijn verantwoord voor een bedrag van € 103.000. Daarnaast blijkt dat voor een bedrag van € 229.000 de prestatie voor Wmo niet kon worden vastgesteld. Voor de PGB's kon de prestatie voor een bedrag van € 164.000 niet worden vastgesteld.

Bijlagen

Gemeente Hardinxveld-Giessendam

Bijlage A: Onze controle

Bijlage B: Bevindingen SISA-bijlage

Bijlage A

Onze controle

Scoping: doel en object van de controle	<p>Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van de gemeente Hardinxveld-Giessendam, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld zijn in overeenstemming met het BBV.</p> <p>Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging d.d. 18 april 2018 met kenmerk "MS/EDG/RA8901".</p>															
Materialiteit	<p>Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door de raad vastgestelde toleranties gehanteerd. De raad heeft ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie. Op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) en onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 476.000. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.</p> <table border="1" data-bbox="450 806 2297 1035"><thead><tr><th>Goedkeuringstolerantie</th><th>Goedkeurend</th><th>Beperking</th><th>Oordeelsonthouding</th><th>Afkeurend</th></tr></thead><tbody><tr><td>Fouten in de jaarrekening (% lasten)</td><td>≤ 1%</td><td>> 1% < 3%</td><td>-</td><td>≥ 3%</td></tr><tr><td>Onzekerheden in de controle (% lasten)</td><td>≤ 3%</td><td>> 3% < 10%</td><td>≥ 10%</td><td>-</td></tr></tbody></table> <p>Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn. Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de WNT-verantwoording en de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor de WNT en SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie. Wij passen deze voorgeschreven WNT- en SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.</p>	Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelsonthouding	Afkeurend	Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	> 1% < 3%	-	≥ 3%	Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	> 3% < 10%	≥ 10%	-
Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelsonthouding	Afkeurend												
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	> 1% < 3%	-	≥ 3%												
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	> 3% < 10%	≥ 10%	-												

Bijlage A

Onze controle

Onafhankelijkheid

Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controle cliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen. Wij bevestigen dat we geen giften hebben gegeven aan dan wel aangenomen van de organisatie of haar personeel. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden.

Accountantshonorarium (alle bedragen in €)	Controle	Overige assurance	Non-assurance: fiscaal advies	Overige non-assurance
BDO Audit & Assurance B.V.	40.000			
Overige onderdelen van BDO Nederland				
Tussentelling BDO Nederland	40.000	0	0	0
BDO Netwerk buiten Nederland				
Tussentelling BDO	40.000	0	0	0
Andere accountantskantoren				
Totaal	40.000	0	0	0

Bijlage A

Onze controle

Fraude en non-compliance

Onze controle is niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Bij de planning voor de jaarrekeningcontrole, houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten. Daarnaast hebben wij beoordeeld in hoeverre sprake kan zijn van een risico omtrent corruptie.

Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties op verschillende niveaus binnen de organisatie. In 2017 heeft de gemeente geen afzonderlijk onderzoek uitgevoerd op de fraude risico-analyse. De gemeente geeft aan dat bij medewerkers wordt gewezen op het bewustzijn voor fraude. Daarnaast wordt de preventie van fraude besproken in het college. Wij hebben de mogelijke frauderisico's en -situaties besproken met de concerncontroller en het Audit Committee. Deze besprekingen en onze controlewerkzaamheden hebben geen indicaties voor materiële fraude opgeleverd.

Wij hebben aandacht besteed aan de compliance met de voor u van toepassing zijnde wet- en regelgeving en overige bepalingen voor zover wij die van belang achten in het kader van onze controle van de jaarrekening. Bij uitvoeren van de werkzaamheden hebben wij geen materiële non-compliance geconstateerd.

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De accountant dient op basis van artikel 2:393, lid 4 BW, melding te maken van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Tijdens de interim-controle hebben wij ook relevante processen met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar onze managementletter 2017. In verband met de toetreding tot de Drechtsteden hebben beperkt aanpassingen in applicaties plaatsgevonden. Ten aanzien van de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking zijn geen tekortmeldingen geconstateerd.

Bijlage A

Onze controle

Nieuwe wetgeving op het gebied van persoonsgegevens bij gemeente Hardinxveld-Giessendam

Op 25 mei 2018 is de Europese verordening, vaak aangehaald als: “Algemene Verordening Gegevensbescherming” (AVG) in werking getreden en vervangt de Wbp (Wet bescherming persoonsgegevens). Deze AVG stelt een aantal aanvullende eisen aan organisaties, waaronder:

- Het kunnen realiseren van het recht op inzage, het recht op correctie en verwijdering ('recht om vergeten te worden') en het recht op dataportabiliteit;
- Het beschikbaar hebben van register van verwerkingen, waarin u opneemt welke persoonsgegevens u verwerkt en wat de wettelijke basis daarvoor is;
- Het verplicht uitvoeren van een Privacy Impact Assessment waarbij de privacyrisico's in kaart worden gebracht van de verwerking van persoonsgegevens (met een hoog privacyrisico);
- Afhankelijk van het type verwerkingen en de omvang van uw organisatie: het aanstellen van een functionaris voor gegevensbescherming (Privacy Officer).

Binnen de gemeente Hardinxveld-Giessendam vinden diverse verwerkingen van persoonsgegevens plaats. In de AVG is opgenomen dat een organisatie passende technische en organisatorische maatregelen treft om persoonsgegevens te beveiligen. Wij hebben de impact van de nieuwe Europese privacywetgeving met u besproken en u heeft aangegeven een verwerkingenregister aan te leggen en te vullen, een functionaris gegevensverwerking aan te stellen in Drechtstedenverband, het afsluiten van verwerkingsovereenkomsten bij contracten indien er persoonsgegevens worden verwerkt. In Drechtstedenverband zijn processen opgestart voor inregelen van verzoeken van burgers voor inzage en verwijdering van persoonsgegevens.

De gemeente geeft aan diverse actie te hebben opgestart zoals hierboven ook is vermeld, maar geeft tegelijkertijd aan dat nog diverse vervolgstappen gezet moeten worden zodat de privacy van gegevens voor alle activiteiten is geborgd.

De privacystatus bij de gemeente Hardinxveld-Giessendam

In onze controle hebben wij de maatregelen geïnventariseerd rond het meldproces van datalekken zoals dit is vereist vanuit de Wet meldplicht datalekken. De potentiële boetes bij het overtreden van de privacyregels zijn verhoogd van enkele duizenden euro's per overtreding naar bedragen tot € 820.000 of (in specifieke gevallen) zelfs nog hoger. Wij hebben vastgesteld dat u een proces heeft ingericht voor het vastleggen van beveiligingsincidenten waaruit datalekken naar voren kunnen komen, de afwikkeling daarvan tot en met een (eventuele) melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens en het informeren van betrokkenen.

Wij hebben van u begrepen dat er geen datalekken zijn geweest in 2017.

Bijlage B

Bevindingen SISA-bijlage

Bevindingen
inzake de
controle van de
SiSa-bijlage

Inleiding

Bij de jaarrekening wordt als bijlage de SiSa-verantwoording toegevoegd. De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2017 in het kader van SiSa worden verantwoord. Wij doen dit middels een tabel, die ook moet worden opgenomen als geen fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Per regeling wordt aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Deze tabel hierna weergegeven. Wij hebben de volgende bevindingen:

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout / onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	Onzekerheid	€ 50.402	Uit de beschikbare informatie bij de gemeente blijkt niet dat de ouders toestemming hebben gegeven voor de activiteiten ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï			
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden			
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2017			
G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB_Totaal 2016			
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2017			
G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2016			

Nieuwe perspectieven

In de nieuwe economie doen kansen zich sneller voor dan ooit. Nieuwe spelregels geven een boost aan zakelijk werken. En een nieuwe generatie staat klaar om het anders te doen. Beter, slimmer, innovatiever. Wie succesvol wil ondernemen, moet zelf ook vernieuwen. Open staan voor verandering. En met open vizier kijken naar de mogelijkheden die voor ons liggen.

Nieuwe perspectieven, dát is wat BDO u wil bieden. En kan bieden, dankzij onze unieke combinatie van lokale marktkennis en een internationaal netwerk. Persoonlijke dienstverlening en een professionele aanpak. BDO helpt u graag om vanuit een andere invalshoek naar uw business te kijken. Zodat u de juiste beslissingen neemt om uw organisatie sterker, wendbaarder en succesvoller te maken. Of u nu een mkb-bedrijf, familiebedrijf, publieke organisatie of internationale organisatie bent.

BDO kijkt graag met u vooruit. Samen komen we tot nieuwe inzichten en nieuwe kansen in uw markt. Samen creëren we nieuwe perspectieven.

BDO Accountants & Adviseurs verleent vanuit 25 vestigingen in heel Nederland en met ruim 2.500 professionals diensten op het gebied van accountancy, belastingadvies en consultancy.

BDO adviseert organisaties in tal van branches en is sterk in de advisering aan het Nederlandse middenbedrijf, (semi-) overheidsinstellingen en familiebedrijven. Of het nu gaat om een controle van uw jaarrekening, de begeleiding van een ingewikkelde overname of een fiscaal advies op maat. In alle gevallen heeft u te maken met professionals. Zowel lokaal, regionaal, landelijk als internationaal. BDO maakt deel uit van het internationale BDO-netwerk (actief in 162 landen, meer dan 73.500 medewerkers wereldwijd) dat bestaat uit zelfstandige en onafhankelijke organisaties, die over de hele wereld onder de merknaam BDO actief zijn op het gebied van de zakelijke dienstverlening. Dat maakt ons in alle opzichten bijzonder betrokken. Kijk voor meer informatie op www.bdo.nl